

INFORMACIJA O STATUSU OČUVANOSTI I AKTIVNOSTIMA U POSEBNOM REZERVATU PRIRODE "TIVATSKA SOLILA"

decembar 2021. godine

UVOD

Zaključcima Vlade Crne Gore broj 08-149/2 od 04. jula 2013. godine sa sjednice održane 27. juna 2013. godine na kojoj je razmatrana Informacija o upisu Tivatskih solila na Listu međunarodno značajnih vlažnih područja - RAMSAR područja, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom zaduženo je:

- da Ministarstvu održivog razvoja i turizma godišnje dostavlja informacije o statusu očuvanosti prirode i vrši evaluaciju sprovođenja upravljanja ovim zaštićenim područjem,
- da u saradnji sa Ministarstvom održivog razvoja i turizma vrši evaluaciju sprovođenja upravljanja ovim zaštićenim područjem.

U skladu sa ovim zaključcima, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Ministarstvu nadležnom za poslove zaštite životne sredine jednom godišnje dostavlja "Informaciju o statusu očuvanosti i aktivnostima u posebnom rezervatu prirode Tivatska Solila".

Ova informacija sadrži podatke o aktivnostima koje su sprovedene tokom 2021. godine u cilju očuvanosti biodiverziteta i unapređenja stanja na području posebnog florističko-faunističkog rezervata "Tivatska solila".

Napomena: Monitoring ptica na području Posebnog rezervata prirode „Tivatska Solila“, zbog okolnosti izazvanih pandemijom korona virusa, realizovan je tokom 2020. i 2021. godine. Imajući u vidu da se podaci ovog monitoringa nisu našli u Informaciji o statusu očuvanosti i aktivnostima u Posebnom rezervatu prirode "Tivatska solila" za 2020. godinu, jer planirane aktivnosti nisu bile završene, isti su prezentovani u ovom dokumentu.

1. PRAVNI OSNOV

Na osnovu Zakona o zaštiti prirode ("Sl. List SRCG" br. 36/77, 39/77,2/89, 29/89, 39/89, 48/91, 17/92, 27/94) Tivatska solila su proglašena specijalnim florističko-faunističkim rezervatom Rješenjem Republičkog zavoda za zaštitu prirode broj 01-12 od 26. 08. 2008. godine. Na osnovu Stručnog nalaza o stavljanju pod zaštitu Tivatskih solila (Dosije) iz 2007. godine izrađenog od strane Republičkog zavoda za zaštitu prirode na osnovu Ugovora sa Opštinom Tivat, **Tivatska solila se stavljaju pod zaštitu kao zaštićeni objekat prirode i to kao posebni (specijalni) rezervat prirode radi očuvanja rijetkih, prorijeđenih i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta, prevashodno ornitofaune i biljnih zajednica.**

Shodno Zakonu o zaštiti prirode iz 2016. godine, status ovog područja je "posebni rezervat prirode".

Ovim Rješenjem se na području Tivatskih solila ustanovljava strogi režim zaštite prirode koji podrazumijeva ograničeno i strogo kontrolisano korišćenje prirodnih vrijednosti dok se aktivnosti u prostoru mogu vršiti u mjeri koja omogućava unapređenje stanja i prezentaciju zaštićenog objekta prirode bez posljedica po njegove primarne vrijednosti. Zaštita i razvoj Tivatskih solila sprovodi se prema Prostornom planu područja posebne namjene za obalno područje Crne Gore i Detaljnim studijama lokacije za to područje.

Sekretarijat Ramsar konvencije je aprila 2013. godine obavijestio Ministarstvo održivog razvoja i turizma da Tivatska solila zadovoljavaju kriterijume propisane Konvencijom o čemu je dostavljen Sertifikat o upisu na Ramsar listu. Upisivanje Tivatskih solila na Listu međunarodno značajnih vlažnih područja znači dodjeljivanje međunarodnog stepena zaštite ovom, već zaštićenom području. Na taj način povećava se procenat područja prirode u Crnoj Gori sa značajnim i vrijednim biološkim diverzitetom koja zadovoljavaju kriterijume međunarodnih ugovora u kojima je Crna Gora Ugovorna strana.

Tivatska solila predstavljaju jedno od posljednjih staništa halofitne vegetacije na istočnoj obali Jadrana, te jednu od ključnih tačaka na Jadranskom migratornom koridoru za ptice (Adriatic Flyway). Solila su važno zimovalište ptica u državi, te njihovo odmorište tokom jesenje i prolječne seobe. Ova solana je od 2009. godine IBA područje – područje od međunarodnog značaja za boravak ptica, kao i Emerald stanište Bernske konvencije.

2. OSNOVNI PODACI

Opis područja

Zaštićeno područje Tivatskih solila ima sledeće koordinate (po Greenwich-u) 42°23'36.59"N i 18°42'54.56"E. Ovo područje je površine 150 ha.

Područje Solila se nalazi u močvarnom dijelu priobalnog pojasa Tivatskog zaliva, između Odoljenštice i Koločunja, zahvatajući i podvodno područje "Jankove Vode" u predjelu Grblja. Na području nekadašnje, vijekovima aktivne solane razvijena je slatinska vegetacija iz redova *Salicornietea* i *Limonietela*, te vegetacija morskih sita iz reda *Juncetalia maritime* i vegetacija bočatih močvara iz reda *Phragmitetalia* sa zajednicom *Scirpetum maritime*. Na okolnim brdskim terenima prisutna je vegetacija makije i mješovite šikare sa primorskim žbunastim i drvenastim formama. Plitka slana voda Solane bogata je ribom dok su na muljevitom dnu raznovrsni bentoski organizmi koji privlače i vodene ptice koje su posebna vrijednost ovog područja. Značaj Solane za ptice posebno se ogleda u njenom kapacitetu za pružanje utočišta zimovalicama i pticama na migraciji. Osim građevinskih objekata (nasip, kanali i dr.) na objektu solane i u njenoj okolini su konstatovani i arheološki nalazi: fragmenti helenističko-rimske keramike, pretežno amfora kao i fragmenti korintskog skifosa (6 vijek stare ere), dok su na brdašcu Gomilica (Glavica, iznad same solane) vidljivi ostaci izukršanih zidova – međa, posebno sa sjeverne strane. O Solilima i njihovom širem području postoje brojni istorijski zapisi iz raznih vremenskih epoha.

Slika 1: Solana na Tivatskim solilima
Foto: Anđelko Stjepčević

Iako neaktivna, Tivatska solila su zadržala svojstva prirodnog staništa koje okuplja veliki broj vrsta flore i faune. Na području nekadašnje aktivne solane razvijena je ugrožena slatinska vegetacija, koja se smatra posebnom vrijednošću. Slatinsku vegetaciju i obilje hrane u bazenima najbolje su iskoristile ptice. Do 2021. godine na Tivatskim solilima registrovano je 114 vrsta ptica od 330 koje se redovno mogu vidjeti u Crnoj Gori. Prisustvo 11 vrsta iz „Aneksa I“ EU Direktive o zaštiti divljih ptica, dovoljan su razlog da se Solila stave pod posebni režim zaštite. Imajući u vidu da od ovih 114 registrovanih vrsta ptica gotovo 109 uživa određeni vid zaštite govori o značaju Solila za očuvanje populacija, naročito što se ptice najbolje štite kroz zaštitu njihovih staništa. Na Tivatskim solilima je registrovano 14 vrsta vodozemaca i gmizavaca koje su od IUCN-a (Međunarodna unija za zaštitu prirode) svrstane u grupu „ranjive“, od čega su tri ugrožene na globalnom nivou i na ivici opstanka.

3. STATUS OČUVANOSTI POSEBNOG REZERVATA PRIRODE "TIVATSKA SOLILA" u 2021. GODINI

MONITORING STANJA I PROMJENA – ORNITOFAUNA

1. Monitoring ptica

Ovim programom, čija se realizacija, usled pandemije COVID-19 sproveda tokom 2020. i 2021. godine, obuhvaćeno je detaljno praćenje stanja i izrada sveobuhvatnog popisa svih registrovanih vrsta ptica tokom migracija, zimovanja i u periodu gniježđenja u rezervatu prirode Solila. Za realizaciju ovog monitoring angažovan je ornitolog sa iskustvom.

2020. godina

Analiza ukupnog stanja ornitofaune na prostoru Tivatskih solila rađena je kroz dva nivoa dostupnih podataka i to sistematski monitoring koji sprovodi Centar za zaštitu i proučavanje ptica i koji se bazira na obilasku kompletnog dostupnog terena i prebrojavanja svih ptica sa najvećim fokusom na vrste vodenih staništa, dok su drugi nivo podataka predstavljali raspoloživi podaci i evidencije pojedinačnih ornitologa. Analiza je obuhvatila podatke za period od 2015. do 2020. godine, a urađeni su trendovi za 13 vrsta, koje su reprezentativne i sa odgovarajućom količinom podataka, i to za vrste: *Fulica atra*, *Microcarbo pygmaeu*, *Ardeola ralloides*, *Egretta garzetta*, *Ardea alba*, *Ciconia nigra*, *Platalea leucorodia*, *Aythya ferina*, *Circus aeruginosus*, *Himantopus himantopus*, *Alcedo atthis*, *Mareca penelope*, *Tringa totanus*.

Rezultati ovog istraživanja su pokazali da je, u periodu od kada je Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom započelo aktivno upravljanje rezervatom i sprovedo niz mjera na unapređenju staništa i uslova za biodiverzitet uopšte, broj registrovanih vrsta ptica značajno porastao i danas iznosi ukupno 185 vrsta ptica, od čega su 43 na Aneksu I Ptičije direktive i time od velikog značaja za zaštitu i očuvanje.

Imajući u vidu da je 2008. godine prilikom donošenja Rješenja o zaštiti rezervata prirode Soila na ovom području bilo registrovano 114 vrsta ptica, rezultat od ukupno 185 vrsta ptica u rezervatu na kraju 2020. godine svojevrsna su potvrda očuvanosti, unapređenja stanja i dobrog upravljanja ovim posebnim rezervatom prirode.

2021. godina

Monitoring gniježđenja ptica na području rezervata prirode Tivatska solila realizovan je tokom prolječne sezone (maj i jun 2021.godine). Kao najznačajniji podatak je evidencija gniježđenja Vlastelice koje je konstatovano tokom maja i juna na području rezervata. Od drugih vrsta koje se gnijezde tokom monitoringa registrovane su: *Cettia cetti*, *Emberiza calandra*, *Acrocephalus arundinaceus*, *Lanius collurio*, *Lanius Senator*, *Cisticola juncidis*, dok je od ptica močvarica evidentirano gniježđenje vrsta: *Platalea leucordia*, *Ardea purpurea*, *Ardeola ralloides*, *Chardonias leucopterus*, *Egretta grazetta*, *Chardius dubios* i *Rallus aquaticus*.

Slika 2: Vlastelica
Foto: Miloš Mitkić

2. Ispitivanje raspoloživosti hrane za ptice

Ovim Programom obuhvaćeno je ispitivanje raspoloživosti hrane za ptice kroz prisustvo vrsta kojima se ptice hrane u rezervatu prirode Solila tokom 4 sezonska ciklusa u 2021. i 2022. godini, a što podrazumijeva praćenje stanja fitoplanktona i zooplanktona, te praćenje larvi insekata iz porodice *Chironomidae*, u vodi i sedimentu u cilju definisanja stanja i smjernica za njegovo očuvanje i unaprijeđenje.

Praćenje stanja fitoplanktona i zooplanktona je obuhvatilo kvalitativne i kvantitativne analize fitoplanktonske i zooplanktonskih zajednica na unaprijed određenim tačkama u rezervatu, primjenom standardnih metoda. Tokom 2021. godine dostavljen je Prvi izvještaj o istraživanju brojnosti fitoplanktonskih i zooplanktonskih zajednica tokom proljećnog i ljetnjeg perioda u akvatorijumu rezervata Tivatska Solila.

Vrijednosti fitoplanktonskih zajednica zabilježene tokom perioda ispitivanja su bile karakteristične za mezotrofno područje, niže tokom ljetnjeg perioda, a veće vrijednosti fitoplanktona tokom maja mjeseca usled boljeg priliva nutrijenata. Zabilježene su 3 grupe fitoplanktonskih organizama i to: *Baccilariophyceae* (dijatomeje), *Dinophyceae* (dinoflagelate) i *Prymnesiophyceae* (kokolitoforidi) od kojih sa najvećom frekvencijom pojavljivanja su vrste *Chaetoceros spp.*, *Navicula spp.*, *Proboscia alata*, *Pseudo-nitzschia spp.*, *Thalassionema nitzschioides*. Od potencijalno toksičnih vrsta zabilježene su dijatomeje iz roda *Pseudo-nitzschia spp.* i dinoflagelate: *Lingulodinium polyedra*, *Prorocentrum cordatum* i *P. micans*.

Zbog nemogućnosti uzimanja reprezentativnog uzorka zooplanktonskih zajednica u ovom periodu izvršena je samo kvalitativna analiza. Determinisana je samo grupa copepoda, među kojima su u maju i julu najbrojniji bili ciklopidni kopepodi a nakon njih harpaktikoidni kopepodi. Od kalanoidnih kopepoda zabilježeni su samo juvenilni stadijumi. Najbrojnija je bila *Oithona nana* i juvenilni stadijumi roda *Oithona*. Pored njih, naročito tokom maja bila je prisutna harpaktikoida *Euterpina acutifrons* kao i pripadnici familije *Oncaidae*.

Dobijeni podaci za istraživani period, ukazuju da još uvijek ne postoji povećan razvoj i povećana produktivnost fitoplanktonskih organizama. Međutim, pojava vrsta koje preferiraju područja bogata hranljivim materijama, zatim prisustvo štetnih i toksičnih organizama ukazuju na blage promjene koje se moraju kontinuirano pratiti. Što se tiče zooplanktonskih organizama, imajući u vidu da su koncentracije određenih vrsta poput ciklopoida očekivane tokom ljetnjeg mjeseci, dok drugih, poput *Oncaidae*, tokom zimskih mjeseci, kompletan zaključak o stanju ovih zajednica će se dati nakon sprovedenih svih ciklusa obuhvaćenih ovim praćenjem.

Ispitivanje stanju larvi *Chironomidae*, vršeno je primjenom hidrobiološke metodologije koja se koristi u faunističkim i ekološkim istraživanjima. Uzorkovanje je obavljeno na 6 unaprijed definisanih lokacija koje su od posebnog značaja za hranjenje ptica u rezervatu. Analiza parametara asemblija larvi *Chironomidae* izvršena je pomoću statističkog softvera PAST koji se koristi u biološkim istraživanjima. Rezultati prvog izvještaja o stanju larvi *Chironomidae*, za period uzorkovanja u toku maja i juna 2021. godine pokazali su prisustvo jedinki larvi iz 6

rodova: *Chironomus*, *Tanytarsus*, *Cricoptus* koji su nađeni na svim lokacijam dok su rodovi *Kifferulus*, *Orthocladius* i *Micropsectra* nađeni na lokacijama u unutrašnjosti rezervata. Brojnost jedinki u toku maja bila je veća u odnosu na broj jedinki tokom juna.

Na osnovu analize proljećnog i ljetnjeg aspekta faune *Chironomidae* može se zaključiti da je stanje asemblija larvi *Chironomidae* u posebnom rezervatu prirode "Tivatska solila" veoma dobro i da trendovi oscilovanja brojnosti i gustine odgovaraju sezonskim promjenama uslova u staništima. Konačna ocjena stanja će biti utvrđena nakon što se sprovedu sva planirana sezonska istraživanje i dobiju podaci o stanju tokom sva 4 godišnja doba.

4. UREĐENJE I PROMOCIJA SPECIJALNOG REZERVATA "TIVATSKA SOLILA"

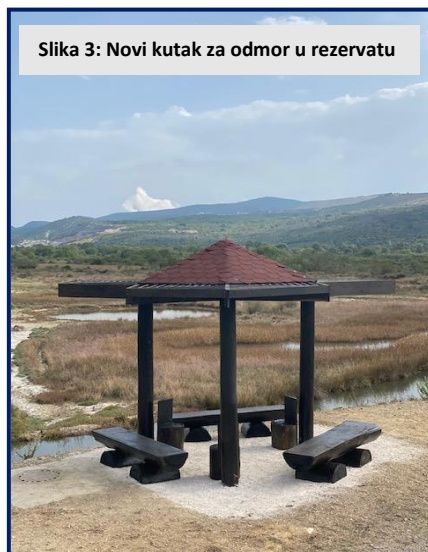
Aktivnosti Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore

Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom je 2011. godine započelo sa realizacijom investicionih aktivnosti koje su imale za cilj unapređenje stanja očuvanosti ovog područja. Planom korišćenja finansijskih sredstava Javnog preduzeća, svake godine opredjeljuju se sredstva koja se ulažu u ovo područje. U 2021. godini realizovane su sledeće aktivnosti:

4.1. Uređenje i opremanje

- Ove godine radovi u Rezervatu prirode „Solila“ obuhvatili su **izgradnju i postavljanje nadstrešnice** koja posjetocima rezervata pruža novo mjesto i kutak za odmor i predah posebno u ljetnjim mjesecima. Izgrađena je od drvenih stubova visine 2,3m obima 30 cm dok je krov prekriven tegolom i ima funkciju pravljenja hladovine u ljetnjem periodu. Oko nastrešnice postavljene su 3 manje i 3 veće drvene klupe kao i sto, a blizina široke rijeke omogućava uživanje posjetiocima u posmatranju ptica i čarima rezervata. Takođe paralelno sa ovim radovima na podrčju Rezervata Tivatska solila vrše se radovi na sezonskom uređenju i popravci infrastrukture koji obuhvataju sanaciju drvenih i metalnih tabli, drvenih podesta na mostovima sa rukohvatima, farbanje i sanaciju krovova na kulama uređenje staza, farbanje čeličnog mosta i drugi neophodni poslovi na infrastrukturti u samom rezervatu. Za izvođenje ovih radova angažovana je firma "Arhibiro" D.O.O. iz Budve, a ukupna vrijednost radova iznosila je oko 19.147,04 eura. (sa uračunatim PDV).
- U ovoj godini na području posebnog rezervata odrađene su i aktivnosti koje su obuhvatile **ograđivanje granica rezervata** postavljanjem bova sa mora, kao i **postavljanje pocinčanih tabli**

Slika 3: Novi kutak za odmor u rezervatu

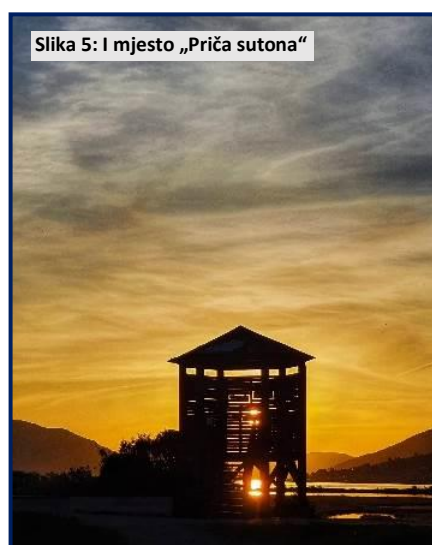

Informacija o statusu očuvanosti i aktivnostima u Posebnom re

obavještenja da na Solila važi ribolovni zabran u skladu sa *Pravilnikom Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i Zakonom o morskome ribolovu od 2013. godine*. U sklopu ovih aktivnosti postavljena je **informativna tabla** na gornjem ulazu u rezervat, na kojoj su naznačene aktivnosti koje su dozvoljene i zabranjene shodno *Zakonu o zaštiti prirode*. Takođe, postavljen je **metalni okvir** u dijelu gdje se nalazi vidikovac i izrađen **putokaz** unutar rezervata, kako bi se upotpunila infrastruktura rezervata namijenjena posjetiocima u cilju njihove edukacije i promocije rezervata. Za navedene aktivnosti Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom angažovalo je firmu „Spidermax“ d.o.o. iz Podgorice, a cijena ugovorenih aktivnosti iznosila je 3.892,30 eur bez uračunatog PDV-a.

4.2. Edukacija i promocija

- **Međunarodni dan močvarnih staništa, 02. februar:** Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom je obilježilo Međunarodni dan močvarnih staništa RAMSAR konvencije, organizacijom takmičenja „*Takmičenje za najbolju fotografiju u kategorijama Najbolji selfi / Uhvatio sam pticu (fotoaparatom) / Priča sutona*“. U ovom takmičenju učestvovali su svi učenici osnovnih i srednjih škola Crne Gore, sa autorskim fotografijama koje su se dostavljale u originalu. Najbolje fotografije u svakoj kategoriji objavljene su na Facebook stranici rezervata „Tivatska solila/Tivat saline“ i Instagram profilu rezervata „rezervat_prirode_solila“.

prirode "Hutovo blato" i preduzeća "Makarski komunalac" tokom juna 2021. godine, domaćim posjetiocima i zainteresovanim institucijama, su

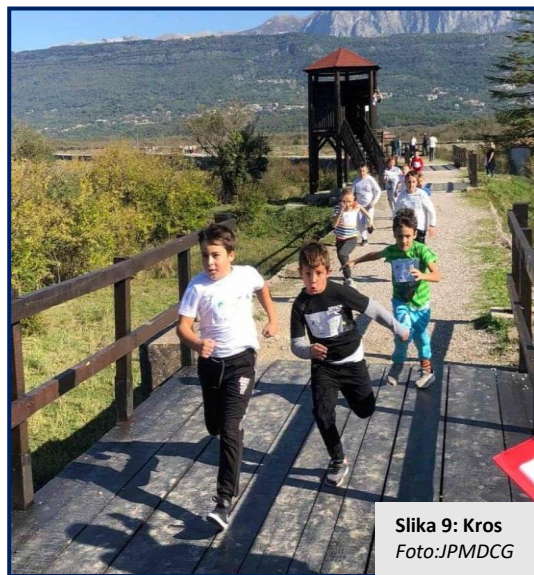
Informacija o statusu očuvanosti i aktivnostima u

Slika 8: Dan otvorenih vrata
Foto: MediaBIRO

predstavljene projektne aktivnosti koje imaju za cilj kreiranje zajedničke turističke ponude tri zaštićena područja: Parka prirode "Hutovo blato", Botaničke bašte "Kotišina" i Rezervata prirode "Solila". U okviru ovog događaja organizovan je i obilazak rezervata prirode "Tivatska solila".

- Projekat „**Podizanje svijesti o vrijednostima i značaju zdravlja i zaštićenih područja**“ realizovan je u periodu od januara do oktobra 2021. godine u saradnji projektnih partnera: Park prirode „Piva“, Obrazovni centar Plužine i JP Morsko dobro, a finasiran je okviru Programa grantova za zaštićena područja „Zaštićena područja za prirodu i ljude II 2019 – 2020 godina“. U okviru projektnih aktivnosti, u oktobru 2021. godine u posebnom rezervatu prirode „Tivatska solila“ organizovan je događaj „Kros“ takmičenje za djecu OŠ „Branko Brinić“ i bazar za promociju lokalnih proizvoda i usluga, kao nastavak uspješne saradnje između projektnih partnera.

Slika 9: Kros
Foto:JPMDCG

- **Ostale posjete:**

- Rezervat prirode Tivatska solila, posjetila su djeca iz Tivta u organizaciji **NVO-a Književne omladina Tivat** za koju je pored i edukativnog obilaska rezervata, organizovano i kros takmičenje u dvije kategorije, i radionica za pravljenje hranilice za ptice koja će biti postavljena u rezervatu;
- Rezervat prirode Tivatska Solila posjetili su učenici i nastavnici **OŠ "Savo Kažić"** sa Barutane, koji su imali priliku da uživaju u čarima ovog zaštićenog predjela. Najviše interesovanja učenici su pokazali za posmatranje ptica a imali su zanimljiva pitanja na koji način rezervat i močvarno stanište funkcioniše. Pored obilaska rezervata i upoznavanja sa značajem koji ima Rezervat prirode „Tivatska solila“ , učenici su uživali u posmatranju riba, rakova i insekata, kao i u ostalim ljepotama koje su mogli da vide tokom posjete. Takođe, djeca su bila

Slika 10: Posjeta djece iz NVO „Književna omladina Tivta“

Slika 11: Posjeta djece iz OŠ "Savo Kažić", Barutna

zainteresovana za kulturno istorijski značaj koji imaju Solila, sa posebnim interesovanjem na koji način se u ovom kraju proizvodila so. Za učenike JP Morsko Dobro je obezbjedilo prigodne poklone;

- Tokom ljeta novinari **Televizije „Vijesti“** posjetili su „Tivatska solila“ i pripremili kratku reportažu o ovom posebnom rezervatu prirode, kako bi se građani Crne Gore upoznali sa blagodetima koje nudi ovaj rezervat, kao i sa ulaganjima koje Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom svake godine sprovodi na teritoriji rezervata;
- Takođe, značajna je posjeta **Instituta komunikacionih studija iz Republike Makedonije** koji je pokrenuo inicijativu za snimanju regionalnog filma koji ima za cilj da obezbijedi informaciju o uticaju klimatskih promjena na životnu sredinu i eroziju obale. Prilikom njihove posjete upoznati su sa uticajima klimatskih promjena na biodiverzitet i stanje istog.
- **Promocija putem društvenih mreža:** održavanje i redovno postavljanje informacija putem Facebook stranice Tivatska solila koja ima 2817 pratilaca i Instagram stranice Tivatska solila koja ima 1220 pratilaca
- **Saradnja sa studentima:** tokom 2021. godine, poseban rezervat prirode „Tivatska solila“ posjetili su studenti biologije Prirodno-matematičkog fakulteta Univerziteta Crne Gore, u sklopu nastave iz predmeta "Ekologija vegetacije". Naime, studenti su imali priliku da se upoznaju sa biljnim zajednicama koje se mogu naći u ovakvim zaslanjenim staništima.

4.3. Aktivnosti u saradnji sa drugim institucijama

- Na ceremoniji Green Destinations Story Award 2021, u okviru međunarodnog sajma turizma ITB u Berlinu, Tivat je proglašen za pobjednika u kategoriji "Priroda i ekoturizam" za priču o dobroj praksi: "**Restauracija prirodnih vrijednosti kroz upravljanje Posebnim rezervatom prirode "Tivatska solila"**". Turistička organizacija Tivat je u saradnji sa JP "Morsko dobro" 2020. godine aplicirala za "*Top 100 Sustainable Destinations Award 2020*" u okviru programa Green Destination.
- U organizaciji TO Tivat upriličena je posjeta novinara iz medijske kuće ICTV iz Ukrajne koji su u okviru posjete Crnoj Gori uvrstili i obilazak ove "slatko-slane oaze mira" - rezervata prirode "Tivatska solila". Obavljen je intervju sa novinarkom poznate televizijske kuće ICTV Kateryna Rudeshko, gdje je kao posebna aktivnost istaknuta realizacija projekta "e-PATH - Endemic pathways-Endemske staze".
- Turistička organizacija opštine Tivat i Turistička organizacija opštine Herceg Novi uspostavile su saradnju i pokrenule aktivnosti usmjerene na razvoj panoramskog puta na poluostrvu Luštica. Ovaj projekat ima za cilj povezivanje poluostrva Luštica u jedinstvenu turističku ponudu gdje se na relativno malom prostoru mogu doživjeti brojne prirodne i kulturne raznolikosti. Na ovoj promociji veliku pažnju novinara

skrenula su Solila, koja su i bila jedna od tačaka na kojoj je vršena promocija. Predstavnik JP "Morsko dobro" je ukratko pružio osnovne informacije o Solilima, a najviše pažnje predstavnici medija su usmjerili na jedinke flamingosa koji su se nalazili u rezervatu.

- U okviru službene posjete Opštini Tivat, Nj.E. ambasadorica EU u Crnoj Gori, gospođa Oana Kristina Popa, posjetila je i Poseban rezervat prirode "Tivatska solila". Predstavnici Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom su tokom zajedničkog obilaska rezervata, predstavili kako specifičnosti biodiverziteta, tako i kulturno istorijski značaj ovog područja. Tokom posjete, poseban akcenat je dat projektima i investicijama koje je Javno preduzeće realizovalo na području Solila u prethodnom periodu. Pažnju prisutnih privukle su informacije o aktuelnim i završenim projektima Evropske unije koje je Javno preduzeće do sada uspješno realizovalo. Posebno je predstavljen i aktuelni Interreg IPA CBC Hrvatska - Bosna i Hercegovina - Crna Gora projekat "ePATH" u okviru kojeg će „Tivatska solila“ dobiti novi info centar za posjetioce sa multimedijalnom opremom kao i opremu za posmatranje ptica. Cilj ovog projekta je prekogranično povezivanje partnera i formiranje jedinstvene turističke ponude regiona.

Slike 12 i 13: Posjeta Ambasadorke EU u CG Oane Kristine Pope

- Tokom 2021. godine, zabilježene su i negativne pojave koje su se prije svega ogledale kroz nedozvoljene radnje kada je u pitanju ribolov mrežama, nelegalno deponovanje materijala, kao i pojavi krivolova. Ove nedozvoljene aktivnosti prijavljene su od strane upravljača nadležnim lokalnim i republičkim inspekcijским organima.

5. OCJENA STANJA I PROMJENA U POSEBNOM REZERVATU "TIVATSKA SOLILA" (2021.g)

Na osnovu podataka kojima raspolaže Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom, dobijenih realizacijom svojih programa monitoringa, projekata i aktivnosti, kao i podataka i informacija koje su dobijene od drugih institucija i NVO-a tokom 2021. godine, **može se zaključiti da je ovaj rezervat, zadržao stanje očuvanosti i zaštite iz vremena njegovog stavljanja pod zaštitu (2008.g), kao i da je aktivnim upravljanjem stanje rezervata unaprijeđeno.**

Rezultati monitoringa stanja i promjena koje je JPMDCG realizovalo tokom 2020. i 2021. godine pokazali su da je **stanje ornitofaune, kao i raspoloživost hrane za ptice na području Tivatskih solila na zadovoljavajućem nivou**. Imajući u vidu da je 2008. godine prilikom donošenja Rješenja o zaštiti rezervata prirode Soila na ovom području bilo registrovano 114 vrsta ptica, **rezultat od ukupno 185 vrsta ptica u rezervatu na kraju 2020. godine svojevrsna su potvrda očuvanosti, unapređenja stanja i dobrog upravljanja ovim posebnim rezervatom prirode**. Na osnovu analize proljećnog i ljetnjeg aspekta faune *Chironomidae* u **2021. godini** može se zaključiti da je stanje asemblija larvi *Chironomidae* u posebnom rezervatu prirode "Tivatska solila" veoma dobro i da trendovi oscilovanja brojnosti i gustine odgovaraju sezonskim promjenama uslova u staništima.

Međutim moramo istaći da je ove godine došlo i do negativnih pojava u rezervatu koje su se prije svega ogledale u nedozvoljenom ribolovu mrežama, nelegalnom deponovanju materijala kao i pojavi nelegalnog lova. Ove nedozvoljene aktivnosti prijavljene su od strane upravljača nadležnim inspeksijskim organima.

Redovne godišnje investicije Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom doprinose unapređenju ovog područja i predstavljaju osnov za njegovo korišćenje i promociju. Sanacijom postojećih metalnih i drvenih tabli, popravkom mostava i rukohvata mostova, obezbjeđivanjem **odmorilišta za posjetioce**, uklanjanje korvske vegetacije, zadržat je nivo uređenja kao i vizija upravljanja rezervatom.

Promotivne aktivnosti, posebno putem Facebook i Instagram stranice kao i organizovane edukativne posjete rezervatu koje je organizovalo Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom i Turistička organizacija Tivat **dale su značajan doprinos u obrazovanju mladih o značaju močvarnih staništa, te upoznavanja šire javnosti o biljnom i životinjskom svijetu Tivatskih solila**.

JAVNO PREDUZEĆE ZA UPRAVLJANJE
MORSKIM DOBROM CRNE GORE